

שיעור כללי

בסוגיית שבע מצוות בני נח מקורות ומשמעויות

היום נעסוק בעז"ה בסוגיית שבע מצוות בני נח [מתוך סוגיות הבקיות] נראה את מקורות הלימודים ונעסוק גם בדברי הרמב"ם ביסוד ענין שבע מצוות בני נח ובמשמעותן לדורות.

- ראה סוגיית הגמ' סנהדרין נו. למטה 'שבע מצוות נצטוו בני נח' עד נו: 'דיני בני נח איפקוד'?
- ראה דברי הרמב"ם בפרק ח' מהלכות מלכים הלכה יא ופרק ט' מהלכות מלכים הלכה א' וכסף משנה שם.
- וראה עוד דברי לחם יהודה על הרמב"ם וראה את הגמ' בבא קמא לח. דברי רב יוסף שם.
- וראה משנת רבי אליעזר ו'.
- וראה עוד חידושי הר"ן לסנהדרין וחידושי יד רמ"ה.
- וראה כל הפרשה בבראשית שם ומפרשים שהבאנו ועוד מקורות.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ח - ט

יא. כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם.

א. על ששה דברים נצטוו אדם הראשון: על ע"ז, ועל ברכת השם, ועל שפיכות דמים, ועל גילוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינים, אף על פי שכולן הן קבלה בדין ממש רבינו, והדעת נוטה להן, מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו, הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, נמצאו שבע מצות, וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם, בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית, ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטוו עמרם במצות יתירות, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו.

כסף משנה הלכות מלכים פרק ח הלכה יא

כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן וכו'. פלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע בפרק חלק (דף ק"ה) דלר' אליעזר אומות העולם אין להם חלק לעוה"ב ולרבי יהושע אית להו ופסק כרבי יהושע. ומה שכתב והוא שיקבל וכו' נראה לי שרבינו אומר כך מסברא דנפשיה ונכוחה היא:

כסף משנה הלכות מלכים פרק ט הלכה א

פ' ד' מיתות (דף נ"ו:) ת"ר על שבע מצות נצטוו בני נח דינין וברכת השם ע"ז וג"ע וש"ד וגזל ואבר מן החי ודריש להו התם מקרא דויצו אלקים על האדם ואמרין בתר הכי (דף נ"ט:) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם וכשבאו בני נח התיר להם שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו ת"ל אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו משמע מהכא שאדם הראשון לא נצטוו על אבר מן החי שמי שמצווה על אבר מן החי משמע דכשאינו מן החי מותר לו וכיון דלאדם הראשון לא הותר לו בשר כלל לא היה צריך לצוותו על אבר מן החי וזהו שכתב רבינו על ששה דברים נצטוו אדם וכו' הוסיף לנח אבר מן החי ואף על גב דמייתי סתם כולהו שבע מצות מויצו ה' אלקים והוא קרא באדם כתיב הא משמע מדברי רבינו דהוא קרא אסמכתא בעלמא ולא שבקינן מימרא דרב יהודה דמשמע מינה דאדם הראשון לא נצטוו על אבר מן החי משום אסמכתא בעלמא והא דלא מני רבינו שנצטוו אדם שלא לאכול בשר משום דמצות נוהגות לדורות קא מני שאינה נוהגת לדורות לא קא מני:

לחם יהודה [לרבי יהודה עייאש] הלכות מלכים פרק ח הלכה יא

[יא] כל המקבל ז' מצות וכו' אבל אם עשה מפני הכרע הדעת. וכתב מרן כ"מ דרבינו אומר כך מסברא דנפשיה ונכונה היא ע"כ. ולענ"ד נראה דהוכרח רבינו לומר חילוק זה משום דקשיא ליה הא דיש להם חלק לעולם הבא אהך דאיתא בב"ק ראה ויתר עכו"ם ראה שאין מקיימין ז' מצות בני נח עמד והתיר להם ומסיק בגמרא לומר אף על פי שהן מקיימין אין מקבלין עליהן שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה ופירש רש"י ז"ל ובפ"ק דע"ז דכשאינו מקיימין הם נענשין. א"כ כיון דאין להם שכר היאך יהיה להם חלק לעוה"ב דאין סברא לומר מחמת השכר דנוטל מי שאינו מצווה ועושה יהיה להם חלק ונחלה בעוה"ב אם לא שיטול שכרן בדין כדין המצוה ועושה. אלא מוכרח לומר דהך דהתיר להם מיירי במה שמקייים בעצמו מחמת הכרע דעת ולא מחמת צווי אבל אם מקיימין מחמת

צווי שנאמר למשה רבינו ע"ה הרי זה מחסידי העכו"ם. ויש לי להוסיף בחילוק זה ולומר דכפי דקדוק לשון רבינו יראה דאלו החסידים מלבד מה שמקבלין עליהן לעשות ולא יהיו עושין כפי מה שיזדמן להם אלא מכח מה שקיימו וקבלו על עצמן אלא אף גם זאת הקבלה שקבלו היא מחמת שנאמרו בתורה והודיענו משה רבינו ע"ה שנצטוו עליהם בני נח ולא הוי כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור בכהאי גוונא דווקא הוא דיש להם חלק לעוה"ב כיון דאיכא תרתי קבלה וגם מחמת ציווי משה רבינו ע"ה וכל שלא קיבל מתחילה מפני הטעם הנזכר אלא מחמת יישוב העולם שהוא מפני הכרע הדעת אף על פי שמקבל שכר כמי שאינו מצווה ועושה אין לו חלק לעוה"ב אף על פי שנזהר בהם מפני קבלתו. דאילו מי שעושה באקראי בלי קבלה פשיטא ולא אצטריך רבינו לאשמועין ואפשר דאפילו שכר שאינו מצווה אין לו כיון דאינו נזהר בקביעות והדבר מסור בידו בתורת רשות ויכול לעשות מה שלבו חפץ ודוק:

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לח עמוד א

דא"ר יוסף: עמד וימודד ארץ ראה וכו' - מה ראה? ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם. איתגורי אתגר? א"כ, מצינו חוטא נשכר! אמר מר בריה דרבנא: לומר, שאפילו מקיימין אותן - אין מקבלין עליהן שכר. ולא? והתניא, ר"מ אומר: מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? ת"ל: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם, הא למדת, שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול! אמרי: אין מקבלין עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה, דא"ר חנינא: גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

משנת רבי אליעזר פרשה ו עמוד 121

הפרש בין חסידי ישראל לחסידי אומות העולם. חסידי ישראל אינן נקראין חסידים עד שיעשו כל התורה, אבל חסידי אומות העולם, כיון שהן עושין שבע מצוות שנצטוו בני נח עליהן, הן וכל דקדוקיהן, הן נקראים חסידים. בד"א, כשעושין אותן ואומרים, מכח שצוה אתנו אבינו נח מפי הגבורה אנו עושין, ואם עשו כן, הרי הן יירשו העולם הבא כישראל, ואף על פי שאינן משמרין את השבתות והמועדות, שהרי לא נצטוו עליהן. אבל אם עשו שבע מצוות ואמרו, מפי פלוני שמענו, או מדעת עצמן, שכך הדעת מכרעת, או ששיתפו שם ע"ז, אם עשו כל התורה כולה, אין לוקחין שכרן אלא בעולם הזה.

חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

ויצו אלו הדינין. וכן הוא אומר כי ידעתיו וכו' ה"נ ה"ל למיחשב צדקה דהא כתי' לעשות צדקה ומשפט אלא משום דצדקה לא חשיב משום דקום עשה לא קחשי' כדאיתא לקמן. ואין לומר דבצדקה לא מחייבי דהא איקשי' לקמן ואשה לא מיפקדא והא כתי' כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ואמרינן בניו לדין ביתו לצדקה אלמא דבצדקה נמי מחייבי ואשכחן דמיענש עלה דכתי' ויד עני ואביון לא החזיקו.

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף נו עמוד א

תנו רבנן ז' מצות נצטוו בני נח כולוהו מפרש להו בגמרא לקמן ויליף להו מקראי. ר"י אומר כל האמור בפרשת מכשף כו'. ותנא קמא הני מילי ישראל אבל עכו"ם ענש אף על פי שלא הזהיר. ר' אליעזר אומר אף על הכלאים מותרים בני נח כו' כולה ר' אליעזר קתני לה והכי קאמר אף על הכלאים הוזהרו ואעפ"כ מותרים ללבוש כלאים ולזרוע כלאים ואינן אסורין אלא בהרבעת בהמה והרכבת אילן. ואיבעיא לן מה"מ דאמרן ז' מצות נצטוו בני נח א"ר יוחנן דאמר קרא ויצו כו' כוליה קרא יתירה הוא דהא לא איצטריך אלא למיסר להו עץ הדעת דאי למישראל להו שאר הנך הא כתיב קרא אחרינא ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה והוה ליה למיכתב ויאמר לו מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו ואידך קרא למה לי ש"מ לדרשא הוא דאתא ויצו אלו הדינין וכן הוא אומר למען אשר יצוה כו' ודינין כתיבי התם דכתיב לעשות צדקה ומשפט והיינו טעמא דלא חשיב נמי צדקה משום דהך צדקה דומיא דמשפט היא והיינו פשרה כך דרשין בפירקא קמא (ו' ב) גבי הנך קראי.

בראשית פרק ב, ז-כה

(ז) וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בָּאָפִי נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: (ח) וַיֹּטֶעַ ה' אֱלֹקִים גֶּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשָּׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: (ט) וַיִּצְמַח ה' אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נִחְמָד לְמִרְאָה וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הֶגֶן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע: (י) וַיִּנְהָר יָצָא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הֶגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רָאשִׁים: (יא) שָׁם הָאָחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסִּבָּב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחַיִּיִּלָּה אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב: (יב) וְהָיָה הָאֶרֶץ הַהוּא טוֹב שָׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם: (יג) וְשָׁם הַנֶּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוּבָב אֶת כָּל אֶרֶץ כּוּשׁ: (יד) וְשָׁם הַנֶּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקַל הוּא הַהֶלֶךְ קְדַמַּת אֲשׁוּר וְהַנֶּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת: (טו) וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בֶּגֶן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ: (טז) וַיֵּצֵא ה' אֱלֹקִים מִן הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ הֶגֶן אָכַל תֹּאכַל: (יז) וּמִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: (יח) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לֹא טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ: (יט) וַיֵּצֵר ה' אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֶת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיֹּבֵא אֶל הָאָדָם לְרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: (כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְלָאָדָם לֹא מָצָא

עַד כְּגִידוֹ: (כא) וַיִּפֹּל יִקְוֶה אֱלֹהִים תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם וַיִּשָּׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בְּשָׁר תַּחְתָּנָה: (כב) וַיִּבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת הַצֶּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ אֶל הָאָדָם: (כג) וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעָם עִצָּם מֵעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקַחָה זֹאת: (כד) עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: (כה) וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֶרְוָמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת בראשית פרק ב סימן טו

ויקח ה' אלהים את האדם. בגזירתו: ויניחהו בגן עדן. בגן שמו: לעבדה ולשמרה. והלא גן לשון זכר, אלא לעבדה ולשמרה האדמה של גן: ד"א לעבדה ולשמרה. המצות שציוהו, שנא' ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל: א"ר יוחנן שבעה מצות נצטוו אדם הראשון. ויצו, אלו הדינים, וכן הוא אומר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית יח ט). ה' זו ברכת השם וכה"א ונוקב שם ה' מות יומת (ויקרא כד טז). אלהים, זו ע"ז, שנא' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות כ ג). על האדם, זו שפיכת הדמים, שנא' שופך דם האדם באדם דמו ישפך (בראשית ט ו). לאמר, זה גילוי עריות, וכן הוא אומר לאמר הן ישלח איש את אשתו (ירמיה ג א), מכל עץ הגן, ולא גזל. אכל תאכל, ולא אבר מן החי, כי כל אלה הן מצות הדעת, שאפי' לא נתנה תורה לישראל נוהגין היו בהם הדורות לשמרן מדעתן, וכן הוא אומר באברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית יח ט), כי אנשי דור המבול מפני החמס נתחתם עליהם גזר דין שלא היו נוהגין על המשפטים. ברכת השם, עברו דור הפלגה ולקו שנא' ונעשה לנו שם (בראשית יא ד), שכפרו בעיקר. ע"ז ה' זריז בו איוב, שנא' אם אראה אור כי יהל ירח יקר הולך ויפת בסתר לבי ותשת ידי לפי גם הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל (איוב לא כו כז), שלא עבד לא לשמש ולא לירח, מכלל שהיו אחרים עובדים. שפיכת דמים נענש בו קין. גילוי עריות נענש בו אבימלך, דכתיב השב אשת האיש (בראשית כ ז), ואומר ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים (שם לט ט). גזל הוא החמס. אבר מן החי, שנא' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו (שם ט ד), וכל אלה שהוזכרו עונשן לא ענש הקדוש ברוך הוא אלא אם כן הזהיר, למדנו כי נצטוו אדם הראשון בכל אלה:

ר' חיים פלטיאל בראשית פרק ב פסוק טו

לעובדה ולשמרה. וא"ת והרי גן לשון זכר הוא וכתב עליה לשון נקיבה, וי"ל דמוסב אדלעיל ויהי האדם לנפש חיה וה"ק ויניחהו בגן עדן לעובדה ולשמרה הנפש. וזהו שכת' מכל עץ הגן אכול תאכל, אתה מחוייב לעבוד לנשמתך ולהאכיל בה ומפרי הדעת תשמרנה.

רבינו בחיי בראשית פרק ב פסוק טו

וע"ד המדרש: (פדר"א יב) לעבדה ולשמרה, מה עבודה היתה בתוך הגן שאמר "לעבדה", שמא תאמר לזמור כרמים ולחרוש ולשדד האדמה או לקצור או לעמר והלא כל האילנות נצמחים מאליהם. שמא תאמר יש מלאכה בג"ע והלא נהר מושך ויוצא מעדן, שנאמר: (בראשית ב, י) "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", ומה לעבדה, אלא לעסוק בד"ת ולשמור כל המצוה, שנאמר: לשמור את דרך עץ החיים, ואין עץ החיים אלא תורה, שנאמר: (משלי ג, יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה". לעבדה ולשמרה, זו שבת, לעבדה, שנאמר: (שמות כ, ט) ששת ימים תעבוד, ולשמרה, דכתיב: (דברים ה, יב) שמור את יום השבת. לעבדה ולשמרה, אלו הקרבנות, לעבדה, דכתיב: (שמות ג, יב) "תעבדון את האלהים על ההר הזה", ולשמרה, דכתיב: (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו".

רש"י הירש בראשית פרק ב פסוק טז

הדברים לא נשתנו עד היום הזה: כולנו עומדים מול עץ הדעת - כאדם וחוה בשעתם. מול דרישות החוק של המוסר האלהי שומה עלינו להחליט, - אם נציית לחושניות הגופנית, לדמיון השכל החושני, לחכמת חיי הבהמה האינסטינקטיביים, - או נזכור את ייעודנו הנעלה ונשמע בקול אלהינו. וגם היום לא נשמע את קול ה' במישרין, אלא נסמוך על מסורת שבעל פה, - כדרך שהמצוה הראשונה ניתנה לאדם כמסורת הנמסרת בעל פה. לדעת חכמינו, הרי חוקי המוסר של כלל האנושות, - שבע מצוות בני נח, - ניתנו גם הם על ידי התגלות אלהית. ולדעת ר' יוחנן (סנהדרין נו ע"ב) הם רמוזים כאן, במצוה הראשונה שניתנה לאדם: "ויצו - אלו הדינים; ה' - זו ברכת השם; אלהים - זו עבודה זרה; על האדם - זו שפיכות דמים; לאמר - זו גילוי עריות; מכל עץ הגן - ולא גזל; אכל תאכל - ולא אבר מן החי". אם נתעמק בלשון המצוה הראשונה, נמצא פירוש זה קרוב ללשון המקרא. אכן, המצוה הראשונה שניתנה לאדם רומזת לשבע מצוות בני נח.

"ויצו - אלו הדינים": כבר עמדנו על קרבת "צוה" ל"צבא"; ומכאן משמעות "צוה": להעמיד אדם על משמרתו. ומכאן גם מדרש חז"ל: "אין צו אלא זירוז מיד ולדורות" (ספרי, נשא), לאמר: מקבל המצוה יקנא לקיומה - בהווה ובכל עתיד. אין די אם יקיים את המצוה בעצמו, אלא שומה עליו לשקוד על קיומה - בכל עת ובכל מקום. נמצאת אומר: מקבל המצוה גם ישמור את משמרתה, - וזו היא מצות "דינים", שניתנה לבני נח: עשיית הדין ושמירת המשפט, הדאגה לקיום חוקי המוסר בתחום האדם כולו. (בסוגריים יאמר: כך ניתנה למדינה משמעות מוסרית עמוקה, העולה על כל פיקציה של "אמנה חברתית", - שמקורה ההכרחי או הפקחות).

"ה' - זו ברכת השם": האדם נצטווה בשם הויה; ה' בחסדו מחנך את האדם לקראת הישע המוסרי, - וכך מתגלה היחס המיוחד בין ה' לבין האדם. אולם, כל תודעת החובה של האדם תלויה בתודעת היחס הזה - ובשמירת קדושתו בטהרה. אמור מעתה: האדם נצטווה ונודעה לו חובתו - על יסוד משמעות שם הויה; ובאותה שעה גם נצטווה על קדושתו, ונאסרה לו ברכת השם.

"אלהים - זו עבודה זרה": ה' הוא האלהים: המחוקק שקבע את חוקי האדם, שם חוק ומשפט גם לשאר הברואים. בקולו ישמעו כל יצורי עולם, - גם אם רב כוחם ועוזם. כולם הם יצוריו ועבדיו, - והאלהתם אסורה על האדם: עבודה זרה.

"על האדם - זו שפיכות דמים": מלת היחס "על" איננה שכיחה אחרי הפעל "צוה". במקרים אלה מתייחסת "על" בדרך כלל - לא אל האיש שנצטווה, אלא אל העצם שעליו נצטווה. כך: "ויצו עליו פרעה אנשים" (בראשית יב, כ), "ועל פעל ידי תצוני" (ישעיה מה, יא). אם "על" מתייחסת אל האיש שנצטווה, - כדוגמת: "כי מרדכי צוה עליה" (אסתר ב, י) - וכן גם כאן, - הרי מדובר בדרך כלל במצות לא תעשה; וכבר העירו על כך מזמן. אולם, יש גם יוצאים מן הכלל, כדוגמת: "והן אצוה על חגב לאכל" (דה"ב ז, יג). דומה, שהדבר תלוי בכך: אם "על" מתייחסת אל האיש שנצטווה, הרי הוא יחד עם זה גם נושא המצוה; הוא נצטווה אפוא ביחס אל עצמו. הוא נצטווה לשמור על עצמו, לבל יעבור על האיסור. ומצינו כדוגמת זה בלשון "השמר"

(=שומר על עצמך), שלאחריה תמיד מצות לא תעשה. נמצאת אומר: האדם הוא כאן מקבל המצוה, - אך המצוה מתייחסת אליו. מצוה זו מגבילה את שרירותו ביחס לאכילת גופו; הוה אומר: גם גופו שלו וגם מאכל גופו הופקעו משרירות לבו, ומכאן אפוא המסקנה: ומה גופי שלי איננו שלי, אלא הוא קנוי ומסור לה', - ועתיד אני למסור דין וחשבון על כל חומר שהוספתי לו, - קל וחומר שכלל גוף חברי וגופי הוא קניין קדוש לה' ואסור בהשמדה שרירותית: שפיכות דמים.

"לאמר - זו גילוי עריות": תיבת "לאמר" הקודמת למצוה, משמעה תמיד: לאמר לאחרים (ספרא א, ו). ה' נתן את מצותו לאדם, למען ימסרנה מדור לדור. אולם, דבר זה לא ייתכן, אם לבן הצעיר אין אב ואם, שימסרו לו את המצוה ויחנכוהו לקראתה. ומכאן גם דעת חז"ל ביחס לבחירת ישראל: ה' נתן את תורתו לישראל, שכן הם שמרו על טהרת ח"י המשפחה. משום כך הם נמנו וחזרו ונמנו "למשפחותם לבית אבותם" (במדבר א). טהרת ח"י המשפחה היא תנאי וסייג למסורת; ומצות "לאמר" אוסרת גילוי עריות.

"מכל עץ הגן - ולא מן הגזל": האדם הורשה לאכול מן הגן, הגדור ושומר לצרכו; הוה אומר: לא מן הגזל. "אכל תאכל - ולא אבר מן החי": "אכל" - כדרך שכבר הוזכר לעיל = "כלה" בתוספת אל"ף לפניו. "אכל תאכל": אכילתו תהא "אכילה" כשמה; החומר הנאכל יהא כשר להתאחד עם אישיותו - להיות חלק של הצלם האלהי, המשכן את הנשמה האלהית. ומשום כך: "אכל תאכל - ולא אבר מן החי": בשר הבהמה יכול להתעלות ולהיות לבשר אדם; אך נפש הבהמה לא תוכל להתבלבל בנפש האדם. תחילה יש להמית את הבהמה וכך להסיר את נפשה מבשרה; רק אחר כך יוכל גוף הבהמה להתבטל בגוף האדם. "אכל תאכל - ולא אבר מן החי" (וראה סנהדרין נו ע"ב, תוספות ד"ה אכל תאכל).

משך חכמה בראשית פרק ב פסוק טז

"לאמר" - זו גילוי עריות, שנאמר (ירמיהו ג, א): (לאמר) הן ישלח (איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר) [סנהדרין נו, ב]. פירוש, דסיפא דקרא "ואת זנית (רעים רבים ושוב אלי נאום ה'). שאי עיניך על שפים וראי איפה לא שגלת על דרכים, ישבת להם כערבי במדבר), ותחניפי ארץ בזנותך וברעתך. וימנעו רבבים ומלקוש (לוא היה, ומצח) אשה זונה (היה לך, מאנת הכלם). ואמר בספרא פרשת קדושים, "ולא תזנה הארץ" (ויקרא יט, כט) - מזינים הן הפירות. ר' יהודה אומר, הרי הוא אומר: "ותחניפי ארץ וגו'" - הרי ענשו של דבר שהפירות מזנים, ועצירת גשמים, ואין ראויים הפירות לאכול. לכן צוה עליו "לאמר, מכל עץ הגן אכל תאכל", שיראה שלא יזנה בעריות, כמו שפירש להלן (פסוק כד), "על כן יעזוב האדם (את אביו ואמו) ודבק באשתו" - ולא באשת חברו (סנהדרין נח, ב) שאז תזנה הארץ והפירות לא יהיו ראויים לאכול. ולכן ציוה עליו שיראה שיאכל מכל עץ הגן, ולא כמו שהיה בדור המבול שמחטים נעשו זונין, יעוין ירושלמי כלאים (א, א), ובמדרש (בראשית) רבה פרשה כח, ח ודו"ק. וכן הוא בסדר עולם (פרק ד) יעוין שם ומיוסף מבורכת ארצו מכל השבטים - שלא זן עיניו מהערוה:

רמב"ם הלכות מלכים פרק יא הלכה ד

ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים שנאמר ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהן ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד. אף ישוע הנצרי שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל שנאמר ובני פריצי עמר ינשאו להעמיד חזון ונכשלו. וכי יש מכשול גדול מזה. שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן. וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא עולם אין כח באדם להשיגם כי לא דרכיו דרכיו ולא מחשבותיו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחרינו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד. שנ' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד. כיצד. כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה אלו אומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום.

תלמוד בבלי מסכת שבת קמה עמוד ב - קמו עמוד א

מפני מה עובדי כוכבים מזהמים שלא עמדו על הר סיני שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני - לא פסקה זוהמתן.

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א

רבי יודן בשם רבי יודא ב"ר סימון ורבי יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלהיך נתקע תלמוד תורה בלבם, והיו למדים ולא היו משכחין, באו אצל משה ואמרו משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח בינותינו שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו, חזרו להיות למדים ושוכחים אמרו מה משה בשר ודם עובר אף תלמודו עובר, מיד חזרו באו להם אל משה אמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה, לוואי ישקני מנשיקות פיהו, לוואי יתקע תלמוד תורה בלבנו כמות שהיה, אמר להם אין זו עכשיו אבל לעתיד לבא הוא שנאמר (ירמיה לא) ונתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה, רבי נחמיה אמר בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר מלבם יצר הרע באו אצל משה אמרו לו משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח בינותינו שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו, מיד חזר יצר הרע למקומו חזרו על משה ואמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שני הלוואי ישקני מנשיקות פיהו, אמר להם אין זו עכשיו אבל לעתיד לבא הוא דכתיב (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם.